

NÁVRH NA VEDECKÝ SYSTÉM PREPISU Z ARABČINY PODĽA SPISOVNEJ NORMY A ČIASŤOČNÚ VOKALIZÁCIU¹

2. DIEL ARABSKÝ TEXT VO VZŤAHU K SLOVENSKÉMU SYNTAKTICKÉMU OKOLIU

Mária Lacináková

*Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Bratislava*

LACINÁKOVÁ, Mária: Proposal for Scientific System of Transcription of Arabic into Slovak According to the Standard Norm and for Partial Vocalisation. Part 2: Arabic Text in Relation to its Slovak Syntactic Surroundings. *Slovak Language*, 2021, Vol. 86, No. 2, pp. 173 – 191.

Abstract: This paper is the second part of the three part`s study presenting recommendations for the transcription of Arabic texts into Slovak in scientific – mainly linguistic works, based on the author`s own experience. The present part focuses on the transcription – or rather adoption and adaptation of Arabic words and expressions to be incorporated into the Slovak system of declination for the purposes of usage in Slovak syntactic surroundings. The task may seem easy but this premature impression proves to be precarious mainly but not only when dealing with personal proper names.

Key words: Arabic and Slovak language, syntactic environment, declination, adoption, adaptation, proper names

ÚVOD

Predložený text priamo nadväzuje na prvý diel štúdie, ktorý bol uverejnený v predošlom čísle časopisu *Slovenská reč* (Lacináková, 2021a).² Venuje sa prepisu arabského textu ovplyvneného slovenským syntaktickým okolím; arabských výrazov začlenených do základnej syntaktickej štruktúry slovenských viet a podliehajúcich tak slovenskému systému ohýbania.³

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0611/20 *Arabský jazykovedný systém, odchýlky od spisovnej normy a tematické špecifiká vo vybraných rukopisných textoch*. Srdečne ďakujem PhDr. Sibyle Mislovičovej, vedeckej tajomníčke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, za odborné rady v otázkach slovenskej jazykovedy.

² Ďalej „1. diel“.

³ Na rozdiel od prepisu arabských slov v arabskom syntaktickom okolí v systéme navrhovanom pre túto kategóriu sa upúšťa od zohľadňovania zákonitosti slabičného usporadúvania v spisovnej arabčine (↑1. diel: 5.3. C. b). Aby sme sa vyhli nedorozumeniam, týka sa to aj arabských znení slov syntakticky nezačlenených do slovenských viet, ktoré sú príležitostne uvedené ako súčasť či dodatok k výkladu. Arabské výslovnostné viazanie slov do slovných spojení sa zohľadňuje len obmedzene – podľa opisu.

V rámci prepisu arabského textu vo vzťahu k slovenskému syntaktickému okoliu ide hlavne o osobné mená a slová, ktoré už je potrebné ohýbať v slovenských vetách,⁴ a tak sa s nimi narába ako s (potenciálne) prevzatými, preto treba riešiť otázku ich (ne)zdomácnovania, (ne)skloňovania a výslovnostného (ne)viazania na rozhraniach ich arabských zložiek – navzájom i s okolitými slovenskými slovami. Viaceré arabské slová sa vzhľadom na dejinný vývoj už dávnejšie dostali do povedomia i v našich končinách a zdomácneli do podôb mierne odlišných od tých pôvodných. Týka sa to všeobecných podstatných mien aj niekoľkých vlastných osobných mien, ktoré sú zaznamenané v niektorom zo slovenských slovníkov. Nie všetci arabisti sa k používaniu zdomácnených podôb stavajú rovnako. Niektorí sú za spätnú arabizáciu niektorých slov v záujme oboznamovania s ich pôvodným znením, iní sa v tomto smere pridávajú slovenských slovníkov, zohľadňujúc všeobecné povedomie o prepojení označovaných pojmov s označeniami, pod ktorými sú známe. V každom prípade treba veľmi dobre zvážiť, v akých prípadoch je ktorá cesta vhodnejšia, prípadne sa nebrániť ich zosúladieniu pri zachovaní jasného a dôsledného odlišenia pôvodných od zdomácnených znení.⁵ Aj slová, ktoré sa zatiaľ v slovenských slovníkoch nenachádzajú, je často nutné skloňovať prispôsobene slovenskému systému. V prípade všeobecných podstatných mien sa dostávame na pomedzie prepisu arabského znenia a prekladu do slovenčiny, zatiaľ čo k osobným menám pristupujeme osobitne; nemožno totiž (len) prekladať ich lexikálny význam a i s prípadným prispôbovaním treba postupovať citlivo.

Pri zaraďovaní arabských všeobecných i vlastných (osobných i neosobných) mien s istými fonologickými typmi zakončení do slovenského systému (ne)skloňovania sa môžeme stretávať s miernymi problémami vzhľadom na vzťah ich zakončení k prirodzenému či gramatickému arabskému rodu, zároveň sa treba zamyslieť nad tým, nakoľko môžeme pôvodné znenia v jednotlivých prípadoch nechať podľahnúť skresleniu (či vystaviť tomuto riziku).⁶

„Karty môže zamiešať“ i preberanie arabských termínov spolu s ich zhodnými prívlastkami, na ktorých sa odráža pôvodný arabský rod podstatných mien nimi rozvitých, ak sa nezhoduje s rodom, ktorý by sme prirodzene priradili týmto podstatným menám podľa fonologických typov ich zakončení, na ktoré (hoci nie len) sa prihliada pri zaraďovaní do slovenských morfológických vzorov.⁷

Štruktúra arabských osobných mien sa v istých veciach líši od obvyklej štruktúry osobných mien používanej na Slovensku, preto sa pred rozpravou o spôsobe ich skloňovania v slovenských textoch najprv stručne predstavia typy zložiek, z ktorých

⁴ Napr. názvy arabských písmen; ↓4.

⁵ ↓1, ↓3.1.

⁶ ↓2.

⁷ ↓4.

môžu pozostávať.⁸ Niektoré sú zložené; tvorené genitívnym spojením – určovacím syntaktickým skladom podstatného mena s nezhodným prívlastkom. Ich skloňovanie nám môže znepríjemniť rozdielnosť slovenského a arabského skloňovacieho systému, keďže v pôvodine nejde o jedno slovo, ale o viacslovnú zostavu s vlastnými vnútornými syntaktickými vzťahmi, pádovými väzbami a zároveň z onomaziologického hľadiska tvoria nerozlučnú jednotku; jedno rodné meno, ktorého „kmeň“ by sa v slovenčine považoval za nevyhnutne nemenný.⁹ Niektoré zložky osobných mien obsahujú slová alebo morfémy vyjadrujúce príslušnosť k rodinám, rodom, kmeňom a pod. a pri ich začleňovaní do slovenských viet zvažujeme, ako tieto slová a morfémy v prípade potreby jasného vyjadrenia daného významu (ne)kombinovať s ich slovenskými náprotivkami.¹⁰

Znenie niektorých arabských slov vrátane istých zložiek osobných mien v spisovnej arabčine podlieha zmenám pod vplyvom ich hláskového okolia tak, ako sa to v slovenčine nestáva, a treba rozhodnúť, či (prípadne do akej miery) ich zohľadňovať (alebo skôr *uplatňovať*) v obdobnom hláskovom okolí nearabského textu.¹¹

Vokalizácia arabských znení tunajších príkladov sa riadi systémom navrhovaným v pripravovanom treťom diele tejto štúdie (Lacináková, 2021b). V záujme úspornosti čítania považujeme za užitočné (dôsledne/aspoň niekde) skracovať isté (všeobecne známe či často sa opakujúce) výrazy, názvy a jazykovedné termíny. Nasledujúca tabuľka obsahuje použité skratky, značky a symboly, ktoré nie sú uvedené v slovníkoch slovenského jazyka ani v prvom diele tejto štúdie (Lacináková, 2021a, s. 39 – 40), prípadne nie vo všetkých daných tvaroch/významoch:

ar./arab.	arabčina/-ský ¹²
D	datív
dosl.	doslovne/-ý
f.	fólium (list rukopisu)
I	inštrumentál
L	lokál
KSSJ	Krátky slovník slovenského jazyka (2003)
muž.	mužský (osobné meno/gram. rod; <i>muḏakkār</i>)
os.	osoba (gram.)/osobný
PSP	Pravidlá slovenského pravopisu (2013)
SCS	Slovník cudzích slov (akademický) (Balážová – Bosák, 2005)

⁸ ↓3.

⁹ ↓3.2, ↓3.3.

¹⁰ ↓3.5.

¹¹ ↓3.4.

¹² Dôvodom na dvojitvar je použitie inej skratky v citovanom ako autorskom texte.

SSJ	Slovník slovenského jazyka I., II., III., IV., V., VI. (1959, 1960, 1963, 1964, 1965, 1968)
SSSJ	Slovník súčasného slovenského jazyka A – G, H – L, M – N (2006, 2011, 2015)
str./Stred.	stredný (rod/východ) ¹³
š.	šejk, šejch, šajch (v citácii)
VSCS	Veľký slovník cudzích slov (Šaling – Ivanová-Šalingová – Maníková, 2008)
žen.	ženský (osobné meno/gram. rod; <i>mu'annať</i>)
×	nesprávny tvar (na porovnanie)

1. Slová so zdomácnenou podobou základného tvaru (okrem osobných mien¹⁴)

Slová zachytené v aspoň jednej publikácii spomedzi v danom čase platných pravidiel slov. pravopisu a slovníkov slov. jazyka¹⁵ (vynímajúc slovníky cudzích slov¹⁶) v prípade prekladu do slovenčiny¹⁷ odporúčame ponechať v slovenskej podobe, príp. možno uvádzať slovenskú i arabskú (napr. jednu z nich v zátvorke za druhou pri prvej/najdôležitejšej zmienke). Zdomácnovanie cudzích slov, ktoré v slovenčine nemajú náprotivky a nie je možné ich utvoriť inými slovotvornými postupmi, pod dohľadom jazykovedných inštitúcií bolo – a stále je právoplatným spôsobom obohacovania slovnej zásoby; nepovažujeme za vhodné spätne arabizovať dávno prevzaté a zdomácnené slová, lebo sú všeobecne známe a zaužívané, určite však súhlasíme s tým, aby sa pri preberaní ďalších slov akost' a dĺžka ar. hlások aspoň v rámci možností slov. fonologického systému zohľadňovala. Tento prístup niektorí arabisti považujú za popularizačný. Na jednej strane si dovoľíme namietat', že do slovenčiny patria aj zdomácnené slová a písanie prác v slovenčine ešte neuberá na ich vedeckosti. Na druhej strane treba dodať, že ak sa práca zameriava na oboznamovanie s pôvodným ar. znením konkrétnych slov (čo je nepochybne taktiež užitočné), rovnako tak možno uvádzať oba tvary, či už s arabským, alebo slovenským znením v zátvorke, pričom treba zabezpečiť, aby bolo jasné, ktorý je ktorý, a aby sa toto radenie uplatňovalo v celej práci jednotne.

¹³ ↑ Pozn. 12.

¹⁴ ↓ 3.1.

¹⁵ T. č. PSP, KSSJ, SSJ, SSSJ. Vo všeobecnosti platí, že podľa možnosti a dostupnosti sa treba riadiť ich najnovšími vydania. (SSJ je síce starší ako SSSJ, ale SSSJ zatiaľ nie je úplný; t. č. posledný zväzok končí písmenom *N*.) Opierali sme sa o slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV. ^[1]

¹⁶ ↓ Nižšie.

¹⁷ ↓ S. 178: bod A.

● **Príklady:** „Mekka“ (مَكَّة), „Basra“ (الْبَصْرَة), „islam“ (الإسلام), príp. „Mekka (ar. *Makka*)“ atď.; nie „*Makka*“, „*al-Bašra*“, „islám“/„*al-islám*“.¹⁸

Aj príp. spätná arabizácia by si vyžadovala dôslednosť, napr. ak by sme zmenili „islam“¹⁹ na „islám“/„*al-islám*“,²⁰ tak potom i „hašiš“ (حَشِيش) na „*hašiš*“, „Káhiru“ (القاهرة) na „*al-Qáhira*“²¹ a veľa iných, s čím by bola spojená i nutnosť hlbkového etymologického výskumu.

Pokiaľ ar. výraz (či cudzí vo všeobecnosti) nemožno výstižne preložiť iným/-i zo slov. jazykového fondu, ešte nebol prevzatý/zdomácnený a ukotvený v niektorej publikácii spomedzi v danom čase platných pravidiel slov. pravopisu a slovníkov vrátane slovníkov cudzích slov,²² ale už je potrebné začleňovať ho do základných synt. štruktúr slov. viet, tak sa zvykne graficky vyčleňovať – prevažne kurzívou,²³ a prispôbovať slov. systému skloňovania podľa jeho fonologickej štruktúry a iných predpokladov na príp. prevzatie či zdomácnenie.²⁴

● **Príklad:** „*alif* (ألف) – s *alifom*...“.

Ak slovo má zdomácnenú podobu (odlišnú od tej pôvodnej) a prítomnú v niektorom zo slov. slovníkov cudzích slov, ale ešte nie v niektorej z publikácií v súlade s vyššie uvedeným, tak pri jeho začleňovaní do základnej synt. štruktúry slov. vety²⁵ ponechávame voľbu medzi používaním zdomácnenej podoby a vedeckým prepisom arabskej (bez ar. pádových koncoviek a členov) na autorovi podľa účelu a charakteru práce.²⁶ Najlepšie

¹⁸ Na túto otázku jestvujú dlhodobé protichodné názory; porov. prácu Drozdíka a Bešku (2018, s. 61 – 62), Khidayerovej a Jarúnka (2005, s. 43) či Pirického (2004, s. 11 – 12), ale aj Paulinyho (2004, s. 9 – 10).

¹⁹ V tejto podobe je slovo vo všetkých publikáciách uvedených v ↑pozn. 15 aj v SCS, VSCS (s. 538).

²⁰ V podobe *islám* je slovo spomedzi zdrojov uvedených v ↓pozn. 22 len v SCS ako variant slova *islam*, vo VSCS i SSSJ (ktoré sú novšie) je opäť len v tvare *islam*. V arabčine je v zmysle náboženstva vždy s urč. členom (↓s. 178: bod B).

²¹ Pre dôvody voľby (ne)kurzívy v príkladoch pozri nižšie.

²² Opierali sme sa o slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV ^[1] a VSCS; využívali sme PSP, KSSJ, SSJ, SSSJ, SCS a VSCS.

²³ Čo, pravda, nie je jej jediná funkcia, napr. vo výkladových častiach tejto štúdie sa využíva i v (cudzích aj) domácich pomenovacích nominatívoch, ich častiach a pod. (na rozdiel od príkladov navrhovaných riešení, ktoré sa pre ukážku, samozrejme, riadia konkrétnym opisovaným systémom). V prípade osobných mien a zemepisných názvov takéto vyčleňovanie nepovažujeme za nutné, lebo z kontextu by malo jasne vyplynúť, že za ich znením netreba hľadať lexikálny význam.

²⁴ ↓S. 178: bod C. Stáva sa však, že zo skupín slov s veľmi úzko súvisiacim významom niektoré je a iné nie je v daných publikáciách zachytené, napr. z nearabskej trojice označujúcej gram. slovesné spôsoby *indikatív* – *subjunktív* – *apokopát* (hoci vo všetkých sa už používa domáca dlhá sa.) či dvojice *fólium* – *fol.* (medzinárodne zrozmiteľná skratka slova *fólium* s krátkym *o* podľa pôvodiny). V takýchto prípadoch sa prikláňame k jednoduchosti formy v prospech nekurzívy, lebo jazyk má skôr sklon prijímať nové slová ako sa prijatých zbavovať.

²⁵ ↓S. 178: bod C.

²⁶ Pri tomto rozhodovaní môže byť nápomocná i miera všeobecnej rozšírenosti a známosti konkrétnych slov, napr. slovo *šíta* (شيعة) je akiste známejšie ako *hadís*, nezdráhali by sme sa preto

je uviesť obe (aspoň pri prvej/najdôležitejšej zmienke).²⁷ Cudziu podobu v každom prípade odporúčame graficky vyčleňovať rovnako ako vo vyššie uvedených prípadoch.

● **Príklad:** „hadís (ar. *ḥadīṭ*)“/,*ḥadīṭ* {slovo má v SCS a VSCS (s. 439) podobu „hadís“} a pod., príp. len „hadís“/,*ḥadīṭ*“ (حَدِيثٌ).

Niektoré ar. slová boli zdomácnené a sú ukotvené i v slov. (výkladových) slovníkoch, ale len s niektorými z významov, ktoré v pôvodine môžu mať. Pokiaľ hrozí významový posun, tak treba použiť ar. znenie, najlepšie i s vysvetlením.

● **Príklad:** „šajch“²⁸ – „šejk“²⁹ (شَيْخٌ).

Spolu so všetkým uvedeným platí, že treba dôsledne rozlišovať:

A) prekladanie výrazov do slovenčiny, za ktoré treba považovať aj používanie ich zdomácnených podôb – v tomto prípade sa uplatňujú pravidlá slov. gram. a hláskoslovného systému bez nutnosti grafického vyčleňovania od ostatného slov. synt. okolia;

B) poukazovanie na ich pôvodné znenie, v ktorom sa na nich zachovávajú pravidlá ar. gram. a hláskoslovného systému – vrátane skloňovania, členov, dĺžok, príznaku dôrazovosti hlások atď.;

C) prispôsobovanie zatiaľ neprevzatých/nezdomácnených výrazov (či ar. tvarov neprítomných v niektorej z publikácií v súlade s vyššie uvedeným), ktoré si to vyžadujú a ktoré na to majú predpoklady, za ich grafického vyčleňovania od okolitého slov. textu – prevažne kurzívou.³⁰

Napr. ar. titul *šajchu l-islam* (شَيْخُ الْإِسْلَامِ) by sme v základnej synt. štruktúre slov. vety nahrádzali názvom tejto funkcie, t. j. (v osmanskom kontexte) „veľký mufti“

používať jeho zdomácnenú podobu i napriek prepisovaniu pôvodného ar. znenia slova *ḥadīṭ*. Ak by však zohľadňovanie tohto hľadiska vo všeobecnosti prácu vzhľadom na jeho relatívnosť namiesto uľahčenia sťažilo, nemáme námietky proti zjednoteniu prístupu ku všetkým slovám podľa nálezov v súlade s vyššie a nižšie uvedeným.

²⁷ Vo vedeckých textoch má väčšie opodstatnenie používanie (aj) ar. podoby, zatiaľ čo v popularizačných je často lepšie používať zdomácnené (príp. obe) podoby vzhľadom na neprítomnosť niektorých ar. hlások v slov. abecede, ktorých prepisové znaky cieľový čitateľ nemusí poznať.

²⁸ Úctivé oslovenie/titul zväčša staršieho váženého pána, učenca, kmeňového náčelníka a pod. (Ostřanský, 2009, s. 193).

²⁹ KSSJ: „náčelník arab. kmeňa“, SSJ: „náčelník arabského kmeňa; vyšší mohamedánsky cirkevný hodnostár“, SCS slovo v podobách *šejk*, *šejch* i *šajch* vysvetľuje: „(na Blízkom a Stred. východe) arab. náčelník kmeňa al. vládca niektorého z kniežatstiev; arab. starosta na dedine“, VSCS (s. 1056) ho taktiež vo všetkých troch podobách vysvetľuje: „1. starosta arabskej dediny; 2. náčelník, predstavený arabského kmeňa; 3. vládca kniežatstva; 4. š. *ul-islam*: najvyšší moslimský kňaz v Osmanskej ríši (do roku 1922)“. K poslednému tvaru (č. 4) pozri aj ↓pozn. 31.

³⁰ V prípade ↑B sa formát volí podľa synt. okolia či celkového spôsobu oddelenia daného ar. textu od slovenského, napr. dlhší súvislý prepísaný ar. text v samostatnom odseku či kapitole si ďalšie odlišovanie nevyžaduje, zatiaľ čo v prípade ar. výrazov včlenených do slov. vety (hoci aj v zátvorke ako ar. náprotivkov slov. podôb) je takéto odlišovanie od jej zvyšku užitočné.

(المُفْتِي), najlepšie i s bližším vysvetlením.³¹ Podľa uváženia a žánru práce možno, prirodzene, uviesť aj ar. znenie a dosl. preklad tohto titulu v nevyskloňovanom tvare, napr. v zátvorke al. v podobe, v akej je to v danom kontexte najvhodnejšie.

● **Príklad:** „veľký mufti (v ar. s titulom *šajchu l-islám*, dosl. ‚učiteľ islamu‘ al. ‚vyšší islamský hodnostár‘)“.

Skloňovanie viacsovného výrazu *šajchu l-islám* by bolo vzhľadom na jeho synt. štruktúru problematické a ani nie je žiaduce, keďže výraz možno nahradiť iným a/al. vysvetliť. Navyše vo všeobecnosti odporúčame, aby sa pri zhodnocovaní (predovšetkým) nutnosti preberania viacsovných synt. zostáv a (následne) ich predpokladov naň a možností skloňovania – pokiaľ je to možné³² – venovala pozornosť každej zložke osobitne.

2. Skloňovanie nezdômacnených podôb mien zakončených *-a/-á/-á’/-á’/-i’/-ú’*

Ar. hlásky neprítomné v slovenskej abecede a ťažko prirovnateľné k tým, ktoré sú v nej prítomné, spôsobujú značné ťažkosti pri skloňovaní mien, ktoré sú nimi zakončené. Rozlišujeme žen. a muž. rod podľa slov. skloňovacích vzorov žen. a muž. rodu (ktorých paradigmy sú taktiež rozdielne) a opierame sa aj o ich arabskú morfológickú štruktúru. Pokiaľ vo vzoroch či ich paradigmách nenachádzame tvary s obdobnými typmi zakončenia, hľadáme paralely medzi rôznymi typmi slovenských al. v slovenskom prostredí známych (a bežných) mien žen. a muž. rodu. Je prirodzené, že sa pri tom čiastočne opierame i o vlastné jazykové cítenie, na ktoré môžu, samozrejme, jestvovať i protichodné názory.

2.1. Ženský rod

2.1. A) *Tá’ marbúta* na konci podstatných a prídavných mien žen. rodu sa pri skloňovaní v slovenskej vete správa ako slovenská menná koncovka žen. rodu *-a*. Slová ňou zakončené možno zaradiť do skloňovacích vzorov *žena/ulica* podľa tvrdosti/mäkkosti predošlej sp. (obdobne so slovenským princípom). Ak je na konci slova trojica hlások *i/i’-a*, slovo sa skloňuje ako končiace sa dvojhĺskovou *-ia*, t. j. podľa vzoru *ulica*. Ak je to *u/ú’-a*, tak podľa vzoru *žena*.

● **Príklady:** „*kasra* (كَسْرَة) – o *kasre* – dve *kasry*“, „*Rábi’a* (رَابِعَة) – o *Rábi’i* – dve *Rábi’e*“, „*bá’ madžmú’a* (بَاء مَجْمُوعَة) – o *bá’ madžmú’e* – dve *bá’ madžmú’y*“.

³¹ Porov. ↑pozn. 29. Prínajmenšom vo vedeckých textoch uprednostňujeme tu uvedené riešenia pred tvarmi *šejk/šejch/šajch ul-islam*, lebo sa v ňom neprirodzene kombinujú domáce a cudzie princípy (zdômacnená podoba *islam*, príp. i *šejk*, ale s ar. urč. členom v tvare viazanom s ar. pádovou koncovkou N predošlého slova, ktorá by sa však v súlade s morfológickou príslušnosťou mala zapísať na to).

³² Porov. ↓3.

³³ Pre nekurzívny formát aj nezdômacnenej podoby os. mena ↑pozn. 23.

³⁴ Názov ar. písmena; ↓4.

2.1. B) Koncovka -á na konci ženských osobných mien sa môže správať rovnako; z morfológického hľadiska je alomorfemou arabskej (a zároveň obdobou slovenskej) morfémy žen. rodu -a; nie súčasťou koreňa slova.

● **Príklady:** „Raḍwá (رَضْوَى) – o Raḍwe – dve Raḍwy“, „Dunjá (دُنْيَا) – o Dunji – dve Dunje“.

Mohlo by nám prísť na um skloňovať takéto mená podľa vzoru *gazdiná*, avšak pri pomyslení na tvar lokálu *Raḍwej* obdobne s *gazdinej* túto myšlienku zavrhneme. Za príčinu považujeme etymologickú príbuznosť slova *gazdiná* s privlastňovacími príd. menami (Králik, 2015, s. 178), čo v prípade uvedených ar. mien neplatí.

2.1. C) Ostatné podstatné mená zakončené -á odporúčame ponechávať nesklonnými.

● **Príklady:** „Adždábijá“³⁵ (أَجْدَابِيَا).

2.1. D) Podstatné mená zakončené -á’-á’-i’-ú’ vrátane osobných odporúčame ponechávať nesklonnými, lebo vzhľadom na tvrdú/obojakú sp. na konci fonologickotypologicky nezodpovedajú zakončeniu žiadneho skloňovacieho vzoru žen. rodu. Tieto zakončenia nenahrádzajme slov. gram. morfémy, lebo na rozdiel od -á ich nikdy nemožno skracovať; *‘ajn* je vždy súčasťou koreňa a pokiaľ *hamza* na konci slova nie je súčasťou koreňa, tak je dokonca jej úlohou práve zabezpečiť dĺžku sa. pred ňou (al-Labadí, 1985, s. 210 – 211).

● **Príklady:** „Ášúrá“³⁶ (عَاشُورَاءُ), „Álá“ (أَلَا).

2.2. Mužský rod

2.2. A) Ak sa muž. osobné meno končí *tá’ marbútu*, skloňuje sa podľa vzoru *hrdina*.

● **Príklad:** „Hamza“³⁷ (هَمْزَة) – u Hamzu – dvaja Hamzovia“.

2.2. B) Ak sa muž. osobné meno končí -á’-á’-á’, neodporúčame tieto koncovky nahrádzať gram. morfémy vzoru *hrdina*,³⁸ ale ich k nim pripájať, keďže tieto zakončenia sa nezhodujú so zakončením vzoru *hrdina* (ale podobajú sa mu viac ako zakončeniu vzoru *chlap* vzhľadom na neprítomnosť spoluhlások *hamza* a *‘ajn* v slov. abecede).

Na rozdiel od zakončenia -á pod. mien žen. rodu vrátane osobných pri muž. osobných menách takéto zakončenie nie je odvodzovacou morfémy, ale súčasťou koreňa slova (dotvárajúcou istý lexikálny význam).³⁹

● **Príklady:** „Jahjá (يَحْيَى) – u Jahjáu – dvaja Jahjáovia“, „Zakaríjájá (زَكَرِيَّاءُ) – so Zakaríjájáom, dvaja Zakaríjájáovia“.

³⁵ Mesto v Líbyi. Pre nekurzívny formát aj nezdomácnenej podoby zemepisného názvu ↑pozn. 23.

³⁶ Šiitsky sviatok. Vo VSCS (s. 111) má slovo podobu *ašura*.

³⁷ Pre nekurzívny formát aj nezdomácnenej podoby os. mena ↑pozn. 23.

³⁸ Porov. ↑2.1. B a ↑2.1. D.

³⁹ Napr. v prípade uvedeného príkladu *Jahjá* (dosl. „je žijúci/nech žije“) ide z morfológického hľadiska o tvar imperfekta 3. os. muž. rodu slovesa *hajija* so slabou K³ *já*, ktorá pri časovaní podlieha obmenám; tu ju predstavuje práve zakončenie -á.

2.2. C) Ak sa **muž. osobné meno končí -í/-ú^e**, skloňuje sa podľa vzoru *chlap*, pričom pri výbere spomedzi možných variantných morfém tohto vzoru sa riadime skloňovaním iných osobných mien tohto vzoru. Mená s týmito zakončeniami by tak priberali rovnaké koncovky, ako napr. meno *Peter*.

● **Príklady:** „j. č.: N: Wadí^e (وَدِيع) – G: Wadí^a – D: Wadí^{ovi} – A: Wadí^a – L: Wadí^{ovi} – I: Wadí^{om}, mn. č.: N: Wadí^{ovia} – G: Wadí^{ov} – D: Wadí^{om} – A: Wadí^{ov} – L: Wadí^{och} – I: Wadí^{ami}“, „j. č.: N: Walú^e (وَلُوْع) – G: Walú^a – D: Walú^{ovi} – A: Walú^a – L: Walú^{ovi} – I: Walú^{om}, mn. č.: N: Walú^{ovia} – G: Walú^{ov} – D: Walú^{om} – A: Walú^{ov} – L: Walú^{och} – I: Walú^{ami}“.

2.2. D) **Ostatné podstatné mená zakončené -á/-í/-ú^e** by sme odporúčali skloňovať podľa vzoru *dub*, pričom pri výbere spomedzi možných variantných morfém tohto vzoru sa riadime jednoduchosťou výslovnosti či prirodzenosťou znenia; zakončeniu **-á^e** by sme priradili rovnaké koncovky, aké priberá napr. slovo *vlak*, a zakončeniu **-í/-ú^e** rovnaké koncovky, aké priberá napr. slovo *klavír*.

● **Príklady** nachádzame medzi názvami typov ar. písma, ktoré v slovenčine vzhľadom na gram. rod ich hyperonyma *typ písma* chápeme ako slová muž. rodu bez ohľadu na ich gram. rod v arabčine (niet dôvodu zaraďovať ich do iných rodových kategórií⁴⁰): „N: riqá^e (رِقَاع) – G: riqá^u – D: riqá^u – A: riqá^e – L: riqá^u – I: riqá^{om}“, „N: tawqí^e (تَوْقِيع) – G: tawqí^a – D: tawqí^u – A: tawqí^e – L: tawqíⁱ – I: tawqí^{om}“.

V prípade, že i napriek vyššie uvedenému vznikne námietka, prečo sa nepristupuje jednotne k slovám muž. a žen. rodu, ktoré z fonologickotypologických príčin sotva možno zaradiť do slov. skloňovacích vzorov daných rodov, dodajme, že nesklonnosť žen. osobných mien – na rozdiel od mužských – má svoju obdobu i v slovenčine; medzi slovenskými al. v slovenskom prostredí známymi (a bežnými) menami žen. rodu jestvujú nesklonné, napr. *Ester*, *Dagmar*. Vo veci toho, že k muž. menám zakončeným **-á/-á'/-á^e** by sme skloňovacie koncovky pridávali, zatiaľ čo pri žen. menách by sme zakončenie **-á** obmieňali⁴¹ a zakončenia **-á'/-á^e** ponechávali bez zmeny a skloňovania,⁴² sa odvolávame i na to, že v slovenčine je oveľa prirodzenejšie predpokladať zakončenie **-a** či jemu podobné (hoci „skryté“ za jeho vyskloňovanou podobou) pri žen. mene ako pri mužskom, preto sú príp. tvary *Jahjom* a *Zakaríjom* viac náchylné spôsobiť značné skreslenie ich pôvodnej podoby ako napr. *Rađwou* a *Dunjou*.

3. Osobné mená – osobitosti

Ar. osobné mená môžu pozostávať z viacerých typov zložiek.⁴³

⁴⁰ Porov. ↓4.

⁴¹ ↑2.1. B.

⁴² ↑2.1. D.

⁴³ V tejto výkladovej časti (po ↓3.1) sa mená prepisujú ako v ar. synt. okolí (↑1. diel), lebo ide o opis ich ar. morfoštruktúry.

- A) Rodné (t. j. zvolené rodičmi pri narodení dieťaťa) môžu byť:
- a) jednoduché, napr. *Aḥmad* (أَحْمَدُ), *Fátima* (فَاطِمَةُ);
  - b) zložené – najčastejšie tvorené G spojením, v ktorom sa podľa umiestnenia vo vete v arabčine skloňuje len prvá časť (*muḍáf*), ktorá je kvôli významu syntakticky nadradená druhej – riadenej časti (*muḍáf ilajhi*) – tá tak ostáva v nemennom G, napr. N: *‘Abdu l-Láhi*, dosl. „služobník Boha“ (عَبْدُ اللَّهِ) – G: *‘Abdi l-Láhi* (عَبْدِ اللَّهِ) – A: *‘Abda l-Láhi* (عَبَدَ اللَّهِ).

Po rodnom mene môžu nasledovať (alebo sa samostatne používať):

- B) prímená tvorené G spoj. podľa príslušníka rodu:
- a) potomka (*kunja*), napr. *Umm Aḥmad* (أُمُّ أَحْمَدَ) „mama Aḥmadova“;
  - b) predka (*nasab*), a to:
    - i) priameho, napr. *Ibn Aḥmad* (ابْنُ أَحْمَدَ) „syn Aḥmadov“;
    - ii) vzdialeného, napr. *‘Al Sa‘úd* (أَلْ سَعُودِ) „Sa‘údiv rod/klan“ al. „Sa‘údova dynastia“, „Sa‘údivci“;
- C) prímená tvorené vzťahovým príd. menom podľa niečoho, s čím človek al. jeho rodina súvisí (*nisba*),⁴⁴ napr. *al-Baġdádí* (الْبَغْدَادِيّ) „bagdadský“, *al-Hášimí* (الْهَاشِمِيّ) „z rodu Hášimovcov“;
- D) prezývky (*laqab*) podľa istej vlastnosti (skutočnej/želanej), napr. *al-Džáhiž* (الْجَاهِظُ) „s vypúlenými očami“,⁴⁵ Môžu mať i podobu niektorého z predošlých typov, napr. *Sajfu d-dawla* (سَيْفُ الدَّوْلَةِ) „meč štátu/riše“, *Abú karáma* (أَبُو كَرَامَةٍ) „otec štedrosť“, t. j. „štedrý“ (Muth, 2008, s. 719 – 720).

3.1. Rodné mená so zdomácnenou podobou základného tvaru

Ar. osobné rodné mená – na rozdiel od ostatných slov⁴⁶ – radíme prepisovať v pôvodnom znení vzhľadom na úzku spätosť človeka s menom, ktoré nosí; aby pri identifikácii nedochádzalo k nedorozumeniam.

● **Príklady:** „Muḥammad“ (مُحَمَّدَ), „Fátima“⁴⁷ (فَاطِمَةَ).

● **Iná možnosť:** používať ich slovenskú podobu, rovnako ako pri ostatných slovách, ale aspoň raz (pri prvej/najdôležitejšej zmienke) uviesť aj arabskú: „Mohamed (ar. *Muḥammad*)“, „Fatima (ar. *Fátima*)“.

Určite by sme však nevolili slovensko-arabské kombinácie, pokiaľ sa okrem rodného uvádza aj zvyšok mena: ×, „Mohamed ibn ‘Abdarrahmán al-Kisá’í“.

Pokiaľ je historická osobnosť známa pod istým menom v zdomácnenej podobe, pri zmienkach o nej môžeme používať tú, ale odporúčame aspoň raz (pri prvej/najdôležitejšej zmienke) uviesť obe, hlavne, ak sa v danom texte okrem nej hovorí aj o iných nositeľoch rovnakého mena.

● **Príklad:** „prorok Mohamed (ar. *Muḥammad*)“.

⁴⁴ Spravidla s urč. členom (Muth, 2008, s. 720).

⁴⁵ Slávny arabský prozaik (776 – 868/869).

⁴⁶ ↑ 1.

⁴⁷ Pre nekurzívny formát aj nezdomácnenej podoby os. mena ↑ pozn. 23.

Pri výbere podoby mena by sme však radili zohľadňovať kontext. Mohlo by napr. znieť zvlášťne, keby sme pri preklade diela v islamskom duchu „vkladali do úst“ ar. autorovi meno proroka v inej ako jemu vlastnej, ním používanej podobe, hl. v modlitbách a pod., najmä, keď vezmeme do úvahy typický rytmický ráz klasických ar. náboženských (i svetských) textov. V takom prípade by sme preto uprednostnili len arabskú podobu rovnako ako v prekladateľských vsuvkách do takýchto prekladov a pod.

● **Príklady:** „V mene milostivého a milosrdného Boha! [...] Chvála Bohu, Pánovi svetov, nech žehná a dožičí spásu nášmu pánovi Muḥammadovi, jeho rodu a spoločníkom!“ (preklad z rukopisu s dielom zostavovateľa al-Kisá’ího (1785, f. 1b), „Nech mu [prorokovi Muḥammadovi] Boh žehná a dožičí spásu!“ (preklad známej arabskej modlitby s objasňujúcou vsuvkou).

3.2. Skloňovanie viacslovných mien

3.2. A) Skloňovanie mien tvorených G spojením

G spojením môžu byť tvorené zložené rodné mená a príméná podľa príslušníka rodiny, príp. prezývky s týmito tvarmi.⁴⁸ G spoj. kvôli významu nemožno rozdeľovať na dve časti so svojím vlastným slov. skloňovaním sťa priradených členov: ×„o °Abdovi al-Láhovi“ (G: عَبْدُ اللَّهِ), ×„o Ibnovi al-°Abbásovi“ (G: ابْنُ الْعَبَّاسِ), čo by pri spätnom preklade do arabčiny nieslo dosl. významy ×o služobníkovi [=] Bohu namiesto o služobníkovi Božom a ×o synovi [=] al-°Abbásovi namiesto o al-°Abbásovom synovi, a pod. Zároveň jedna zložka osobného mena, hoci zložená, z onomaziológického hľadiska tvorí jeden celok; znenie mena, a nie je vhodné voliť koncovky ani tak, aby sme pri spätnom preklade do arabčiny dostali správny význam: ×„o °Abdovi al-Láha“, ×„o Ibnovi al-°Abbása“ a pod. Preto pridávame slovenskú skloňovaciu koncovku až na koniec, t. j. k poslednej časti zložiek tvorených G spoj. či reťazcom G spoj.

● **Príklady:** „o °Abd al-Láhovi“⁴⁹ (G: عَبْدُ اللَّهِ), „o Ibn an-Nadímovi“ (G: ابْنُ النَّدِيمِ), „o Ibn Abi d-dunjáovi“ (G: ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا), „s Muḥammadom ibn °Abd al-Láhom al-Kisá’ím“⁵⁰ (G: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْكِسَائِيِّ⁵¹).

⁴⁸ ↑3.

⁴⁹ Pre nekurzívny formát aj nezdomácnenej podoby os. mena ↑pozn. 23. V prípade, že vznikne námietka, prečo sa v slove *al-Láh* píše veľké *L*, hoci toto slovo bolo zdomácnené v podobe *Alah*, uvádzame, že *al* v slove *al-Láh* je gramatická, nie koreňová morféma: je to urč. člen slova s významom „ten; jediný Boh“. *Alah* je zdomácnená podoba tohto arabského výrazu aj s urč. členom. Jeho „a“ sa však ako pomocná samohláska v súlade so stanoveným systémom (↑1. diel. 3.2) vypúšťa, keďže slovo *al-Láh* je tu súčasťou znenia osobného mena (↑3.1); nejde o preklad lexikálneho významu (v takom prípade by sme mali na výber medzi prekladom *Boh* a *Alah*, pričom *Alah* možno zvažovať hl. v kontextoch, kde treba odlišovať význam „islamského Boha“ od „kresťanského“).

⁵⁰ Pre písanie veľkých/malých začiatkových písmen ↓3.3 a ↑1. diel. 12.

⁵¹ Pre vypúšťanie nunácie trojvýhodných mien v genealogickom reťazci pred slovom (i)bn pozri prácu Wrighta (1967, s. 249 – 250).

3.2. B) Výslovnostné viazanie arabských zložiek navzájom

Na rozdiel od prepisu v ar. synt. okolí⁵² pri začleňovaní mien do základnej synt. štruktúry slov. viet (čím na seba preberajú i slov. systém skloňovania) sa ako vhodnejšie javí neprepisovať ar. krátke pádové koncovky i napriek výslovnostnému viazaniu s ďalším slovom, aby sa nevnášali ar. pádové obmeny do skloňovania v slov. texte a aby sa ar. koncovky nedostávali do rozporu s ich slov. náprotivkami (hoci aj nulovými morfémiami).

● **Príklady:** „Muḥammad ibn Chálid“ (مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ), „ako °Abd ar-Raḥmán (N: عَبْدُ الرَّحْمَنِ) – o °Abd ar-Raḥmánovi⁵³ (G: عَبْدُ الرَّحْمَنِ) – vidím °Abd ar-Raḥmána“ (A: عَبْدُ الرَّحْمَنِ), „podľa Ibn an-Nadíma“ (G: ابْنُ النَّدِيمِ).

● **Iná možnosť:** v slovách, ktoré nepriberajú slov. pádové morfémy,⁵⁴ môžeme prepisovať pádovú koncovku základného tvaru – N a v tomto tvare ich ponechávať bez ohľadu na pád v slov. vete: „ako °Abdu r-Raḥmán – o °Abdu r-Raḥmánovi – vidím °Abdu r-Raḥmána“.

Ak je ar. pádová morféma včlenená do dlhej sa. na konci slova – v menách ide hl. o niektoré z tzv. „piatich mien“ (*al-asmá'u l-chamsa*)⁵⁵ ako prvej časti G spoj. –, tak ju, samozrejme, treba ponechať pre jej nutnú prítomnosť v znení mena (aj v hovorovej podobe). I pri slov. skloňovaní ostane v súlade s pôvodným ar. pádom v základnom tvare mena (t. j. keď je prvá časť G spoj. v N).

● **Príklady:** „Abú Chálid (N: أَبُو خَالِدٍ) – od Abú Chálida (G: أَبِي خَالِدٍ) – vidím Abú Chálida (A: أَبَا خَالِدٍ)“, „Ibn Abí Tálíb (N: ابْنُ أَبِي طَالِبٍ) – od Ibn Abí Táliba (G: ابْنِ أَبِي طَالِبٍ) – vidím Ibn Abí Táliba (A: ابْنَ أَبِي طَالِبٍ)“.

Ak sa takáto sa. pri viazaní s nasl. slovom dostane do uzavretej slabiky, tak sa vo výslovnosti skrúti,⁵⁶ čo odporúčame zohľadňovať aj v prepise.

● **Príklady:** „Abu l-Ḥasan“ (أَبُو الْحَسَنِ), „Ibn Abi d-dunjá“ (ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا).

3.3. (Ne)spojenosť a začiatkové písmená členov G spojenia⁵⁷

Zložené rodné mená možno písať oddelene i spolu.⁵⁸ Od tejto voľby závisí aj to, či budeme písať druhú časť – pokiaľ je tvorená pomenovaním Boha – s veľkým al. malým začiatkovým písmenom (po urč. člene). Ak druhú časť mena netvorí Božie meno, tak ju píšeme v oboch prípadoch s malým písmenom.

⁵² ↑1. diel: 13 a ↑1. diel: 5.3. C. a.

⁵³ Pre (ne)pridávanie slov. pádových koncoviek k jednotlivým častiam mien ↑3.2. A.

⁵⁴ ↑3.2. A.

⁵⁵ *Ab* (أَب) „otec“, *ach* (أَخ) „brat“, *ḥam* (حَم) „svokor“, *fam* (فَم) „ústa“, *dú* (ذُو) „majúci [niečo]“ (al-Labadí, 79).

⁵⁶ ↑1. diel: 6.

⁵⁷ Porov. ↑1. diel: 13.

⁵⁸ Z praktických príčin je v príkladoch k ostatným kategóriám použitá len jedna z týchto možností.

● **Príklady:** „⁵⁹Abd ar-Raḥmán“/„Abdarraḥmán“ (عَبْدُ الرَّحْمَنِ), „Abd Rabbihi“/„Abdrabbihi“ (عَبْدُ رَبِيهِ), „Sajf ad-dín“/„Sajfaddín“ (سَيْفُ الدِّينِ).

Prímená podľa príslušníkov rodiny možno písať len oddelene.

● **Príklad:** „Ibn Chaldún“ (إِبْنُ خَلْدُونَ); nie × „Ibnchaldún“.

Oddeľovaním častí zložených rodných mien sa zachová jednotnosť vo vzťahu k prímenám podľa príslušníkov rodiny, ktoré sú taktiež tvorené G spoj., ale vzhľadom na význam sa spolu nepíšu; okrem pomenúvania jednej osoby totiž vyjadrujú aj skutočnosť, že osoba je synom/dcérou/ matkou... inej osoby s menom tvoreným jednou z ich častí. Nejde teda len o znenie mena, ale aj o v ňom ukrytú ďalšiu výpoveď o objektívnej skutočnosti zahŕňajúcej meno/mená samostatných bytostí. Na druhej strane spájanie častí zložených rodných mien môže byť užitočné práve preto, aby sa tento rozdiel (a tak i väčšia spätosť; nerozlučnosť týchto častí) zvýraznil.

Prezývky v tvare oboch typov by sme z praktických príčin prepisovali rovnako ako dané typy v pravom zmysle slova. Začiatkové písmeno druhej časti je veľké/ malé podľa toho, či sama osebe predstavuje vlastné meno alebo nie.

● **Príklady:** „Sajf ad-dawla“/„Sajfaddawla“ (سَيْفُ الدَّوْلَةِ), „Abú karáma“ (أَبُو كَرَامَةٍ); nie × „Abúkaráma“.

3.4. Výslovnostné viazanie arabských zložiek so slovenskými slovami a morfémi

Slov. slová ani morfémy pripojené k zložkám ar. mena by (podľa väčšiny „hlasov“, s ktorými sme sa stretli) nemali mať vplyv na znenie ar. slov v ich okolí; nemali by s nimi vstupovať do výslovnostného viazania. Nebudú tak vyvolávať vypúšťanie pomocnej sa. na začiatku ar. zložiek po nich.

● **Príklady:** „podľa Ibn an-Nadíma“⁶⁰ (G: إِبْنُ النَّدِيمِ), „Muḥammadovi ibn ‘Abd al-Láhovi al-Kisá’ímu“⁶¹ (G: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْكِسَائِيِّ).

● **Iná možnosť:** slov. morfémy pripojené k zložkám ar. mena – na rozdiel od slov. slov v ich okolí – by sme považovali za prijateľné zahŕňať do viazania s jeho následnými zložkami, keďže sa tým stávajú súčasťou ar. zložiek, ku ktorým sú pripojené. Slov. koncovky ar. zložiek končiace sa samohláskou by tak mohli spôsobiť vypustenie pomocnej sa. na začiatku ar. zložiek po nich (koncovky končiace sa spoluhláskou al. dvojháskou by žiadnu zmenu nevyvolali), zatiaľ čo celé slov. slová by

⁵⁹ Pre nekurzívny formát aj nezdomácnenej podoby os. mena ↑pozn. 23.

⁶⁰ Pre nekurzívny formát aj nezdomácnenej podoby os. mena ↑pozn. 23. Pre (ne)pridávanie slov. pádových koncoviek k jednotlivým častiam mien ↑3.2. A.

⁶¹ Pre písanie veľkých/malých začiatkových písmen ↑3.3 a ↑1. diel: 12.

⁶² Pre vypúšťanie *nunácie* trojvýhodných mien v genealogickom reťazci pred slovom (*i*)bn pozri prácu Wrighta (1967, s. 249 – 250).

sme do viazania s ar. menami nezahŕňali; zakončenia slov. slov by tak nevyvolávali vypúšťanie pomocnej sa. na začiatku ar. mien:⁶³ „Abd al-Láhovi l-Kisá’ím“ (G: عَبْدُ اللَّهِ الْكِسَائِي), ale „s Abd al-Láhom al-Kisá’ím“, „s Fátimou al-Ášúrovou“⁶⁴ (G: فَاطِمَةُ الْعَاشُورِ), „podľa al-Džáhíza“ (G: الْجَاهِظ).

Ak by však vypustením pomocnej sa. vznikol ťažko vysloviteľný zhluk sp., tak by sme sa priklonili k jej zachovaniu: „Muĥammadovi ibn Chálidovi“ (G: مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ); nie × „Muĥammadovi bn Chálidovi“.

3.5. Mená rodín/rodov/klanov/dynastií/kmeňov a pod.

3.5. A) Tvorené vzťahovým prídavným menom

Ak hovoríme o ich príslušníkoch, ktorí nesú takéto pomenovanie, môžeme morfému *-i(-júna)* vzťahového príd. mena nahrádzať jeho slovenskou (v tomto zmysle) obdovou *-ovec/-ovci*, keďže ide o odvodzovaciu morfému, nie súčasť mena predka, od ktorého daná skupina ľudí toto svoje pomenovanie odvodzuje.

● **Príklad:** „Hášimovci“⁶⁵ (الهاشميون).

● **Iná možnosť:** používať ar. znenie s príponou *-i*/jeho slov. náprotivok s príponou *-ovci* v spojení so slovom *rod(-ina)/klan/dynastia/kmeň* a pod. (podľa významu): „rod Hášimí“/„rod Hášimovcov“.

3.5. B) Tvorené G spojením

Takéto meno môže pozostávať zo slov *ál* (آل) „rod/-ina“, *banú* (بنو) „synovia/potomkovia“ a pod. a mena predka, od ktorého daná skupina ľudí svoje pomenovanie odvodzuje, ktoré sa pridáva k slovám *ál*, *banú* a pod. ako druhá časť G spojenia.

3.5. B. a) V zmysle rodiny/rodu/klanu/dynastie a pod.

Ak hovoríme o ich príslušníkoch, ktorí nesú takéto pomenovanie, môžeme slová *ál*, *banú* a pod. nahrádzať príponou *-ovci*, rovnako ako v prípade ↑3.5. A.

● **Príklady:** „Sa’údvoci“ (آل سَعُودٍ), „Hášimovci“ (بنو هاشم).

● **Iná možnosť:** používať meno predka, príp. s príponou *-ovci*, v spojení so slovom *rod(-ina)/klan/dynastia* a pod. (podľa významu): „rod Sa’údí“/„rod Sa’údvocov“, „rod Hášimí“/„rod Hášimovcov“.

3.5. B. b) V zmysle kmeňa

Aby sa odlišil význam kmeňov v kmeňovom zriadení od významu vyššie uvedených skupín⁶⁶ v súčasnom zmysle slova, slová *ál*, *banú* a pod. by sme v tomto prípade nenahrádzali príponou *-ovci*, ale volili radšej používať meno predka, príp. s príponou *-ovci*, v spojení so slovom *kmeň*.

⁶³ Týmto princípom sa riadi i prepis vo vysokoškolskej učebnici *Arabský jazyk a kultúra* (Gažáková – Pauliny, 2013).

⁶⁴ Pri prechýľovaní ženských priezvisk sa riadime internetovou jazykovou poradňou. [2] Treba však rozlišovať priezviská a iné zložky mien (↑3), ku ktorým prechýľovaciu koncovku vzhľadom na význam pridávať nemožno, napr. k prímenám podľa príslušníka rodiny: ×s Umm Kultúmovou (G: أُمُّ كَلْتُومٍ).

⁶⁵ Pre nekurzívny formát aj nezdômnenej podoby os. mena ↑pozn. 23.

⁶⁶ ↑3.5. B. a.

● **Príklady:** „kmeň °Alí“/, „kmeň °Alíovcov“ (أَلِ عَلِيٍّ), „kmeň Hášim“/, „kmeň Hášimovcov“ (بَنُو هَاشِمٍ).

● **Iná možnosť:** ponechávať celé znenie názvu kmeňa v ar. podobe ako pomenovací nominatív po slove *kmeň*: „kmeň Ál °Alí“, „kmeň Banú Hášim“ (keďže nie všetky kmene toto *ál/banú* v názve majú a zároveň slovo *kmeň* nie je presným prekladom slov *ál* a *banú*, hoci tento význam často majú).

Pre všetky prípady ↑3.5 však platí, že by sa určite nemali kombinovať približne rovnoznačné ar. slová/morfémy so slovenskou príponou *-ovci*: ×, „ál Sa°úдовci“, ×, „Hášimíovci“, ×, „banú Hášimovci“.

4. Rod a (ne)sklonnosť všeobecných podstatných mien so zhodným prívlastkom bez súladu menných zakončení (vzhľadom na zaradenie do skloňovacích vzorov)

Tejto problematike sa budeme venovať na príklade názvov ar. písmen. Všetky sú v arabčine žen. rodu, čoho ukazovateľom je i koncovka *-a* ich zhodných prívlastkov.⁶⁷ Po prevzatí do slovenčiny je však medzi arabistami zaužívané podľa prirodzenosti znenia s niektorými narábať ako so slovami mužského rodu, s niektorými ako ženského a s inými ako stredného rodu, pričom vo viacerých prípadoch ani nie je ľahké nájsť určujúcu fonologickú/morfologickú zákonitosť v (ne)obdobnosti ich zakončení. Medzi možné príčiny patrí rôzna miera používania názvov jednotlivých písmen vo výučbe arabčiny (s ktorou viacerí aspoň na istý čas prišli do styku); písmená, o ktorých je potrebné viac rozprávať kvôli ich gramatickým funkciám⁶⁸ či rôznosti typov zápisu,⁶⁹ máme sklon preberať podľa vlastného jazykového citu, príp. podľa toho, s akými konotáciami sa spájajú,⁷⁰ naproti tomu tie, o ktorých zmienky sa často obmedzujú na vymenúvanie v abecede bez nutnosti skloňovania,⁷¹ zvyčajne ponechávame nemenné, nanajvýš ich vnímame ako slová str. rodu vzhľadom na str. rod ich hyperonyma *písmeno*.

Predpokladajúc prevzatie názvov ar. písmen do slovenčiny pre potreby jazykovedných a paleografických prác, sa pokúsime na základe týchto i ďalších úvah navrhnúť systém ich rodového zaradenia a skloňovania.

⁶⁷ Napr. *alif maqšúra* (أَلِف مَقْصُورَة), *tá' marbúta* (تَاء مَرْبُوتَة), *já' rádži'a* (يَاء رَاجِعَة).

⁶⁸ Napr. *alif* ako slabá sp./predložovateľ predošlej sa./podnos *hamzy*/spojný *alif* „ochranná“ graféma v niektorých slovesných tvaroch/akuzatívna graféma väčšiny neurč. trojvýchodných mien atď.

⁶⁹ Napr. *alif mamdúda* (أَلِف مَمْدُودَة)/*alif maqšúra* (أَلِف مَقْصُورَة)/*alif* (أَلِف) atď.

⁷⁰ Napr. názov morfémy *tá' marbúta* – mennej koncovky *-a* (veľkou väčšinou) žen. rodu pri výklade automaticky začneme skloňovať ako pod. m. žen. rodu i napriek tomu, že má rovnakú morfológickú a sčasti hláskovú štruktúru ako napr. *já' rádži'a* – názov jedného z možných tvarov písmena *já'*, ktorému však pri náhodnej zmienke neuvedomelo priradíme str. rod.

⁷¹ Napr. písmeno *já'* spomínané v ↑pozn. 70.

Alif máme zaužívané skloňovať podľa vzoru *dub* vzhľadom na jeho zakončenie obojakou sp. Ostatným názvom písmen zakončeným sp. okrem *hamzy* po *á* môžeme taktiež priradiť muž. rod – obdobne s *alifom* – a skloňovať ich podľa vzoru *dub/stroj* na základe tvrdosti/mäkkosti ich zakončenia.

Naproti tomu pre názvy zakončené *hamzou* po *á* by sme možnosť muž. rodu nevolili, lebo jeden z nich – *tá' marbúta* – zvykneme skloňovať ako slovo žen. rodu, či už vzhľadom na konotáciu, s ktorou sa spája,⁷² alebo na zakončenie *-a* jej prívlastku; ar. zhodný prívlastok všetkých písmen je zakončený morférou žen. rodu *-a*, ktorá súhlasí s gramatickou alomorférou *-a* slov. príd. mien žen. rodu skloňovacieho vzoru *pekný/-á*. Keďže *hamza* sa v slovenčine ako písmeno abecedy nevyčleňuje a zároveň toto tvrdé sp. zakončenie názvov ar. písmen (bez prívlastku) fonologickotypologicky nezodpovedá zakončeniu žiadneho skloňovacieho vzoru žen. rodu, takto zakončené názvy (príp. i iné všeobecné pod. mená⁷³) by sme ponechávali nesklonnými, čo v žen. rode na rozdiel od mužského nie je ojedinelé. Písmená bez prívlastku by nám síce určite najprirodzenejšie znelo používať ako slová str. rodu, ale bez prívlastku sa môže vyskytovať aj *tá'* – bok po boku s ostatnými rovnako zakončenými písmenami, a nie je možné priradiť tomu istému názvu písmena iný rod len na základe (ne)prítomnosti prívlastku. Preto by sme v záujme zjednotenia prístupov k všetkým písmenám na základe fonologických typov zakončení priradili žen. rod všetkým zakončeným *-á'*:

N	rod a sklonnosť ⁷⁴	G, I
<i>alif</i> (<i>maqšúra</i>) {ألف مقصورة}	mužský – obdobne s <i>alifom</i> , sklonnosť sa prejaví len na tvare pod. mena vzhľadom na fonologickotypologický nesúlاد zakončenia príd. mena so zakončeniami slov. príd. mien skloňovacích vzorov daného rodu	od <i>alifu</i> (<i>maqšúra</i>), s <i>alifom</i> (<i>maqšúra</i>)
<i>ʿajn</i> (<i>naʿlīja</i>) {عين نعلية}		od <i>ʿajnu</i> (<i>naʿlīja</i>), s <i>ʿajnom</i> (<i>naʿlīja</i>)
<i>ḍād</i> (<i>maṭmúsa</i>) {ضاد مطموسة}		od <i>ḍādu</i> (<i>maṭmúsa</i>), s <i>ḍādom</i> (<i>maṭmúsa</i>)
<i>dāl</i> (<i>muchtalisa</i>) {دال مختلصة}		od <i>dálu</i> (<i>muchtalisa</i>), s <i>dálom</i> (<i>muchtalisa</i>)
<i>ḍāl</i> (<i>machṭúfa</i>) {ذال مخطوفة}		
<i>džím</i> (<i>mursala</i>) {جيم مرسله}		
<i>ġajn</i> (<i>šádīja</i>) {عين صادية}		
<i>káf</i> (<i>maškúla</i>) {كاف مشكولة}		
<i>lám</i> (<i>mabsúta</i>) {لام مبسوطه}		
<i>mím</i> (<i>maqlúba</i>) {ميم مقلوبة}		
<i>nún</i> (<i>mudġama</i>) {نون مدغمة}		
<i>qáf</i> (<i>muḥawwaqa</i>) {قاف محوقة}		
<i>šád</i> (<i>maftúḥa</i>) {صاد مفتوحة}		
<i>sín</i> (<i>muʿallaqa</i>) {سين معلقة}		
<i>šín</i> (<i>muzhara</i>) {شين مطهرة}		
<i>wáw</i> (<i>muṭallaṭa</i>) {واو متلثة}		
<i>záj</i> (<i>mudġama</i>) {زاي مدغمة}		

⁷² ↑ Pozn. 70.

⁷³ V prípade os. vlastných mien sa riadime prirodzeným rodom pomenúvanej osoby; ↑2.1. D, ↑2.2. B.

⁷⁴ Pre obsah celého stĺpca pozri internetovú jazykovú poraďňu. [2]

<i>tá'</i> (<i>marbúta</i>) {تاء (مَرْبُوطَةٌ)} <i>tá'</i> (<i>maftúha</i>) {تاء (مَفْتُوحَةٌ)} <i>bá'</i> (<i>madžmú'a</i>) {باء (مَجْمُوعَةٌ)} <i>fá'</i> (<i>muḥawwaqa</i>) {فاء (مُحَوِّقَةٌ)} <i>há'</i> (<i>muḥdawdiba</i>) {هاء (مُحَدِّوِبَةٌ)} <i>há'</i> (<i>mulawwaza</i>) {حاء (مُلَوِّزَةٌ)} <i>chá'</i> (<i>mursala</i>) {حاء (مُرْسَلَةٌ)} <i>já'</i> (<i>rádži'a</i>) {ياء (رَاجِعَةٌ)} <i>rá'</i> (<i>mudgama</i>) {راء (مُدْغِمَةٌ)} <i>tá'</i> (<i>mutallaṭa</i>) {تاء (مُتَلَلِّئَةٌ)} <i>tá'</i> (<i>murawwasa</i>) {طاء (مُرَوِّسَةٌ)} <i>zā'</i> (<i>mawqúfa</i>) {ظاء (مَوْقُوفَةٌ)} ⁷⁵	ženský – obdobne s <i>tá'</i> <i>marbútu</i> , sklonnosť sa prejaví len na tvare príd. mena vzhľadom na fonologickotypologický nesúlاد zakončenia pod. mena so zakončeniami slov. pod. mien skloňovacích vzorov daného rodu	od <i>tá'</i> (<i>marbúty</i>), s <i>tá'</i> (<i>marbútu</i>) od <i>tá'</i> (<i>maftúhy</i>), s <i>tá'</i> (<i>maftúhou</i>) od <i>bá'</i> (<i>madžmú'y</i>), s <i>bá'</i> (<i>madžmú'ou</i>) ...
---	--	--

Rod slovenských zhodných prívlastkov názvov ar. písmen (napr. prekladov tých arabských) i ostatných vetných členov, ktoré sa s nimi zhodujú v rode, sa bude riadiť ich stanoveným rodom po prevzatí:

G	I
od (dýkového) <i>alifu</i> , ktorý bol...	s (dýkovým) <i>alifom</i> , ktorý bol...
od (zalomeného) <i>káfu</i> , ktorý bol...	so (zalomeným) <i>ká fom</i> , ktorý bol...
od (otvorenej) <i>tá'</i> , ktorá bola...	s (otvorenou) <i>tá'</i> , ktorá bola...
od (obrátenej) <i>já'</i> , ktorá bola...	s (obrátenou) <i>já'</i> , ktorá bola...

• Iná možnosť: „obísť“ problém (ne)skloňovania názvov písmen ich uvádzaním ako pomenovacích nominatívov v spojení so slovami *písmeno/hláska* a pod., rod ostatných s nimi zhodných vetných členov by sa tak riadil rodom konkrétneho hyperonyma:

od písmena <i>alif</i> , ktoré bolo...	s morférou <i>alif</i> , ktorá bola...
od písmena <i>tá' marbúta</i> , ktoré bolo...	s morférou <i>tá' marbúta</i> , ktorá bola...

Môže to však mať nevýhodu prílišnej zdlhavosti, ak sa v texte vyskytujú často.

ZÁVER

Zvoliť si systém prepisu arabských slov, ktoré treba začleniť do základnej syntaktickej štruktúry slovenských viet a ktorým tak bude potrebné priradiť i slovenský spôsob skloňovania, je často veľmi náročné, najmä vo vedeckých textoch. V autorovi sa neraz „zväzda boj“ medzi jeho arabistickými znalosťami na jednej strane a požiadavkou systémovosti a jednotnosti prístupu voči obdobným slovám/morfémam

⁷⁵ Všetky uvedené prívlastky pomenávajú možné tvary písmen, ktorých opis bude zahrnutý do autorkinej pripravovanej monografie *Rukopisné zápisy al-Kisá'ího zbierky Pozoruhodnosti tohto sveta a večnosti. 2. diel: Arabské písmo a úprava textu úvodných častí*.

v kontexte jazyka prehovoru i mimojazykovej situácie prijímateľov na strane druhej. Voľba spôsobu prepisu v istých veciach veľmi závisí od charakteru práce, príp. rôznorodosti jej častí, a celkového obsahového i formálneho kontextu, do ktorého treba (pôvodne) arabské slová zasadiť. Dúfame, že táto štúdia pomôže používateľom v rozhodovaní, či aspoň osvetlí problémy, s ktorými sa s veľkou pravdepodobnosťou budú stretávať; predostiera (niekedy i viaceré) možnosti ich riešení a odôvodnenia. V treťom diele tejto štúdie, ktorý sa pripravuje do nasledujúceho čísla časopisu *Slovenská reč*, predostrieme návrh systému čiastočnej vokalizácie arabského textu ako pomôcku k zostavovaniu arabistických prác.

Literatúra

- DROZDÍK, L. – BEŠKA, E.: Zjednodušený „populárny“ prepis arabských termínov a mien do slovenčiny. In: *Ako prepisovať z orientálnych jazykov do slovenčiny*. Praktická príručka. Eds. A. Rácová – M. Bucková – J. Genzor. Bratislava: Ústav orientalistiky SAV, Slovak Academic Press 2018, s. 59 – 63.
- GAŽÁKOVÁ, Z. – PAULINY, J.: *Arabský jazyk a kultúra*. Bratislava: Univerzita Komenského 2013. 229 s.
- KHIDAYER, E. – JARÚNEK, E.: Návrh na prepis arabských slov do slovenčiny. In: *Slovenská reč*, 2005, roč. 70, č. 1 – 2, s. 38 – 51.
- AL-LABADÍ, M. S. N.: *Muʿdžamu l-muštalaháti n-naḥwíja wa š-šarfíja*. Bajrút: Dáru l-Furqán. 1985.
- LACINÁKOVÁ, M. (2021a): Návrh na vedecký systém prepisu z arabčiny podľa spisovnej normy a čiastočnú vokalizáciu. 1. diel: Arabský text bez ohľadu na slovenské syntaktické okolie. In: *Slovenská reč*, 2021, roč. 86, s. 36 – 54.
- LACINÁKOVÁ, M. (2021b): Návrh na vedecký systém prepisu z arabčiny podľa spisovnej normy a čiastočnú vokalizáciu. 3. diel: Čiastočná vokalizácia. In: *Slovenská reč*, 2021, roč. 86, č. 3 [v tlači].
- MUTH, F.: Proper Names. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. III. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2008, s. 717 – 724.
- OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. Praha: Libri 2009. 255 s.
- PAULINY, J.: Poznámky k transkripcii arabského písma do slovenčiny. In: *Náboženská literatúra – problém jednotnej transkripcie*. Zost. A. Rácová – E. Valová. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi 2004, s. 9 – 10.
- PIRICKÝ, G.: Populárne prepisy islámskej terminológie do slovenčiny. In: *Náboženská literatúra – problém jednotnej transkripcie*. Zost. A. Rácová – E. Valová. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi 2004, s. 11 – 17.
- WRIGHT, W.: *A Grammar of the Arabic Language*. I. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press 1967.

Pramene

- AL-KISÁ'Í, A. M. (1785): *Kitáb ʿadžáʿibi l-malakút*. [Rukopis 6160.] Berlin: Staatsbibliothek zu Berlin.
- KRÁLIK, L.: *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda 2015. 704 s.
- Krátky slovník slovenského jazyka*. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4., dopln. a uprav. vyd. Bratislava: Veda 2003. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/kssj_4.html (cit. 25. 7. 2021).

- Pravidlá slovenského pravopisu. Red. M. Považaj. 4., nezm. vyd. Bratislava: Veda – JÚLŠ SAV 2013. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/psp_2013.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník cudzích slov (akademický). 2., dopl. a preprac. vyd. Red. L. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/slovník_cudzích_slov_2005.html (cit. 25. 7. 2021).
- Ortograficko-gramatický slovník. A – Ž. Red. M. Sokolová – A. Jarošová. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Dostupný na: <https://www.juls.savba.sk/index.html> (cit. 25. 6. 2021).
- Slovník slovenského jazyka. I. A – K. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1959. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník slovenského jazyka. II. L – O. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1960. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník slovenského jazyka. III. P – R. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1963. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník slovenského jazyka. IV. S – U. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1964. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník slovenského jazyka. V. V – Ž. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1965. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník slovenského jazyka. VI. Doplnky – dodatky. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1968. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/pub_sss.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/pub_sss.html (cit. 7. 6. 2021).
- Slovník súčasného slovenského jazyka. M – N. Ved. red. A. Jarošová. Bratislava: Veda 2015. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/pub_sss.html (cit. 7. 6. 2021).
- ŠALING, S. – IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. – MANÍKOVÁ, Z.: Veľký slovník cudzích slov. 5., rev. a dopl. vyd. Bratislava – Prešov: Samo 2008. 1184 s.

Internetové zdroje

- ^[1] <https://slovník.juls.savba.sk/> (cit. 31. 5. 2021)
- ^[2] <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/8052/> (cit. 7. 8. 2020)
- ^[3] <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/1857/> (cit. 20. 11. 2021)